

**Vilniaus
universiteto
leidykla**

Lietuvos istorijos studijos

ISSN 1392-0448
eISSN 1648-9101

VILNIUS UNIVERSITY

Scholarly Journal

Studies of Lithuania's History

2023

Vol. 51

Published since 1992

Vilnius University Press
Vilnius, 2023

ISSN 1392-0448
eISSN 1648-9101

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Mokslo žurnalas

Lietuvos istorijos studijos

2023

51 tomas

Leidžiamas nuo 1992 metų

Vilniaus universiteto leidykla
Vilnius, 2023

The journal is published twice a year

Editorial Board

Editor-in-Chief

Prof. dr. *Alfredas Bumblauskas* Vilnius University (History 05 H)

Executive Secretary

Doc. dr. *Tomas Vaiseta* Vilnius University (History 05 H)

Editors:

Prof. dr. *Zenonas Butkus* Vilnius University (History 05 H)
Dr. *Borys Čerkaš* The National Academy of Sciences of Ukraine,
Institute of History of Ukraine (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Bogusław Dybaś* Nicolaus Copernicus University, Toruń / Scientific Centre
of the Polish Academy of Sciences in Vienna (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Sven Ekdahl* Göteborg University (History 05 H)
Prof. dr. *Robert Frost* University of Aberdeen, United Kingdom (History 05 H)
Prof. dr. *Arūnas Streikus* Vilnius University (History 05 H)
Dr. *Magnus Ilmjärv* Tallinn University (History 05 H)
Dr. *Neringa Klumbytė* Miami University, United States of America (Philosophy 01 H)
Prof. dr. *Mathias Niendorf* Ernst-Moritz-Arndt Universität Greifswald (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Zenonas Norkus* Vilnius University (Sociology 05 S)
Prof. dr. *Rimvydas Petrauskas* Vilnius University (History 05 H)
Dr. *Darius Staliūnas* Lithuanian Institute of History (History 05 H)
Prof. habil. dr. *Rafał Witkowski* Adam Mickiewicz University in Poznań (History 05 H)

Address:

Vilnius University Faculty of History
7 Universiteto St., LT-01513 Vilnius, Lithuania
E-mail: istorijos.studijos@gmail.com
<http://www.journals.vu.lt/lietuvos-istorijos-studijos>

The articles were reviewed by two experts

Included in:

Central & Eastern European Academic Source (EBSCOhost);
Historical Abstracts (EBSCOhost);
Humanities International Complete (EBSCOhost);
Humanities International Index (EBSCOhost);
TOC Premier (EBSCOhost);
CEEOL

This publication was funded by the Lithuanian Science Council according to Project No. S-LIP-22-2 of the National Lithuanian Studies and Dissemination Program 2016–2024

Copyright © 2023 Authors. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access journal distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Žurnalas leidžiamas du kartus per metus, Priedas – kas antri metai

Redaktorių kolegija

Vyriausiasis redaktorius

Prof. dr. *Alfredas Bumblauskas* Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Atsakingasis sekretorius

Doc. dr. *Tomas Vaiseta* Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Nariai:

Prof. dr. *Zenonas Butkus*

Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Dr. *Borys Čerkas*

Ukrainos nacionalinės mokslų akademijos

Ukrainos istorijos institutas (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Bogusław Dybaś*

Torunės Mikalojaus Koperniko universitetas / Lenkijos mokslų akademijos tyrimų centras Vienoje (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Sven Ekdahl*

Geteborgo universitetas, Švedija (Istorija 05 H)

Prof. dr. *Robert Frost*

Aberdyno universitetas, Jungtinė Karalystė (Istorija 05 H)

Prof. dr. *Arūnas Streikus*

Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Dr. *Magnus Ilmjärv*

Talino universitetas, Estija (Istorija 05 H)

Dr. *Neringa Klumbytė*

Majamio universitetas, Jungtinės Amerikos Valstijos (Filosofija 01 H)

Prof. dr. *Mathias Niendorf*

Greifsvaldo Ernsto Moritzo Arndto universitetas, Vokietija (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Zenonas Norkus*

Vilniaus universitetas (Sociologija 05 S)

Prof. dr. *Rimvydas Petrauskas*

Vilniaus universitetas (Istorija 05 H)

Dr. *Darius Staliūnas*

Lietuvos istorijos institutas (Istorija 05 H)

Prof. habil. dr. *Rafał Witkowski*

Poznanės Adomo Mickevičiaus universitetas, Lenkija (Istorija 05 H)

Redakcijos adresas:

Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas

Universiteto g. 7, LT-01513 Vilnius, Lithuania

El. paštas: istorijos.studijos@gmail.com

<http://www.zurnalai.vu.lt/lietuvos-istorijos-studijos>

Straipsniai vertinti dviejų recenzentų

Indeksuojamas:

Central & Eastern European Academic Source (EBSCOhost);

Historical Abstracts (EBSCOhost);

Humanities International Complete (EBSCOhost);

Humanities International Index (EBSCOhost);

TOC Premier (EBSCOhost);

CEEOL

Leidybą pagal Valstybinės lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programos projektą Nr. S-LIP-22-2 finansavo Lietuvos mokslo taryba

Autorių teisės © 2023 Autoriai. Publikavo Vilniaus universiteto leidykla.

Tai yra atvirosios prieigos žurnalas. Žurnalas platinamas vadovaujantis Kūrybinių bendrijų licencija Priskyrimas, kuri leidžia laisvai ir neribotai naudoti, kaip mano esant reikalinga, be kita ko, kopijuoti, daryti pakeitimus ir kurti išvestinius kūrinius, naudoti komerciniais ir nekomerciniais tikslais nurodant informacijos šaltinį ir autorių.

Turinys

STRAIPSNIAI

<i>Rimantas Bedulskis</i> . Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laivybinių upių teisinis statusas XVI–XVIII amžiuje	8
<i>Tamara Bairišauskaitė</i> . Įtampų slopintojas <i>vel</i> teisėjas, <i>vel</i> valdininkas: taikos tarpininkas pobaudžiaviniame kaime	22
<i>Inga Leonavičiūtė</i> . Joachimo Lelewelio rinkinių kelionė iš Kurniko į Vilnių	43
<i>Aurimas Švedas</i> . Kaip mąstyti apie XX amžiaus žmogų, atsidūrusį ribinių situacijų ir lemtingų pasirinkimų akivaizdoje?	81
<i>Darius Indrišionis</i> . „Spekuliacijos“ ir „spekulantų“ samprata Lietuvos SSR 1940–1941 metais	102

KLASIKA

<i>Walter Benjamin</i> . Apie istorijos sampratą	123
--	-----

ŠALTINIO PUBLIKACIJA

<i>Ignas Stanevičius</i> . Iš Zenono Ivinskio gyvenimo ir jo darbo minčių žiupsnelis	131
--	-----

RECENZIJOS

<i>Rafał Michliński</i> . Nuo Ruszczyco iki Geležinės uždangos: studijos Vilniaus Stepono Batoro universiteto Dailės fakultete (1919–1939). – Rec.: <i>Małgorzata Geron</i> (ed.), <i>Wydział Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (1919–1939/45): Dydaktyka, twórczość i tradycja artystyczna</i> , Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2022	151
<i>Paulius Birgjel</i> . Ar įmanomas mažumos ir daugumos kompromisas? – Rec.: <i>Kari Alenius, Saulius Kaubrys</i> , <i>Balancing Between National Unity and Multiculturalism: National Minorities in Lithuania and Finland 1918–1939</i> , Paderborn: Brill Schoningh, 2022	158
<i>Rūta Matimaitytė</i> . „Ateis amerikoniai ir mus išvaduos“: naujas žvilgsnis į Lietuvos pokario visuomenę. – Rec.: <i>Regina Laukaitytė</i> , <i>Pokaris Lietuvoje. Belaukiant išlaisvinimo</i> , Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2022	163

APIE DISERTACIJŲ GYNUMĄ VILNIAUS UNIVERSITETO ISTORIJOS FAKULTETE

<i>Ignė Rasickaitė</i> . Į dienos šviesą (apie Lauryno Peluričio disertaciją „Ola ir dvi saulės. Filosofija sovietų Lietuvoje (1944–1986). Institucijos, asmenybės, idėjos“ ir jos gynimą) ...	167
<i>Teodoras Žukas</i> . Paminklas pirmosioms e. paveldo versijoms (apie Tito Krutulio disertaciją „Istoriniai pasakojimai Lietuvos periodinėje spaudoje lietuvių kalba 1904–1944 m.“ ir jos gynimą)	171

Contents

ARTICLES

- Rimantas Bedulskis*. Legal Status of the Navigable Rivers of the Grand Duchy of Lithuania in the 16th–18th Centuries8
- Tamara Bairašauskaitė*. A Suppressor of Tension or Judge or Official: The Peace Arbitrator in a Post-Serfdom Village.....22
- Inga Leonavičiūtė*. Joachim Lelewel’s Collections Journey from Kórnik to Vilnius43
- Aurimas Švedas*. How to Reflect on 20th Century Man Facing Dramatic Situations and Hard Choices?.....81
- Darius Indrišionis*. Meaning of “Speculation“ and “Speculator“ in Lithuanian SSR (1940–1941).....102

CLASSICS

- Walter Benjamin*. On the Concept of History123

ARCHIVAL PUBLICATION

- Ignas Stanevičius*. A Pinch of Thoughts on the Life and Work of Zenonas Ivinskis.....131

REVIEWS

- Rafał Michliński*. From Ruszczyc to the Iron Curtain: Studies in the History of the Faculty of Fine Arts of Stefan Batory University in Vilnius (1919–1939). – Rec.: *Małgorzata Geron* (ed.), *Wydział Sztuk Pięknych na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie (1919–1939/45): Dydaktyka, twórczość i tradycja artystyczna*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 2022151
- Paulius Birgjel*. Is a Compromise Between the Minority and the Majority Possible? – Rec.: *Kari Alenius, Saulius Kaubrys*, *Balancing Between National Unity and Multiculturalism: National Minorities in Lithuania and Finland 1918–1939*, Paderborn: Brill Schoningh, 2022158
- Rūta Matimaitytė*. „The Americans Will Come and Liberate Us“: A New Perspective on Lithuanian Post-War Society. – Rec.: *Regina Laukaitytė*, *Pokaris Lietuvoje. Belaukiant išlaisvinimo*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2022.....163

ON THESES DEFENDED AT THE FACULTY OF HISTORY OF VILNIUS UNIVERSITY

- Ignė Rasickaitė*. Into the Daylight (on Laurynas Peluritis’ Thesis „The Cave and Two Suns. Philosophy in Soviet Lithuania (1944–1986). Institutions, Personalities, Ideas“)167
- Teodoras Žukas*. Monument to the First Versions of E-paveldas (on Titas Krutulys’ Thesis „Historical Narratives in the Lithuanian Periodical Press in Lithuanian Language from 1904 to 1944“).....171